

Hróbjartur Árnason
Karin Berkö
Tiina Front-Tammivirta

Jørgen Grubbe
Aina Knudsen
Torhild Slåtto
Sigrún Kristín Magnúsdóttir

Utdanning skaper utvikling

i glesbygden
i utkantsområder
sykjäseudut
i yderkanter
i glesbygden
í útjaðaraøkjum
i utkantsområder
í útjaðaraøkjum
í dreifbýlinu
sykjäseudut
in remote areas
sykjäseudut
i utkantsområder
in remote areas
i yderkanter
í dreifbýlinu
i utkantsområder

Utdanning skaper utvikling i utkantsområder

En rapport fra Distansnettverket

© Forfatterne og Nordisk nettverk for voksnes læring

2012

ISBN: 978-82-91766-28-7

Distans Netverket

NVL: www.nordvux.net/page/574/distansnatverk.html

Wiki: <http://distans.wetpaint.com/>

Photographer

Hróbjartur Árnason

Layout

Marika Kaarlela

Skrevet av

Torhild Slåtto (red.), Norsk forbund for fjernundervisning og fleksibel utdanning

Jørgen Grubbe, Foreningen for Fleksibel Uddannelse i Danmark

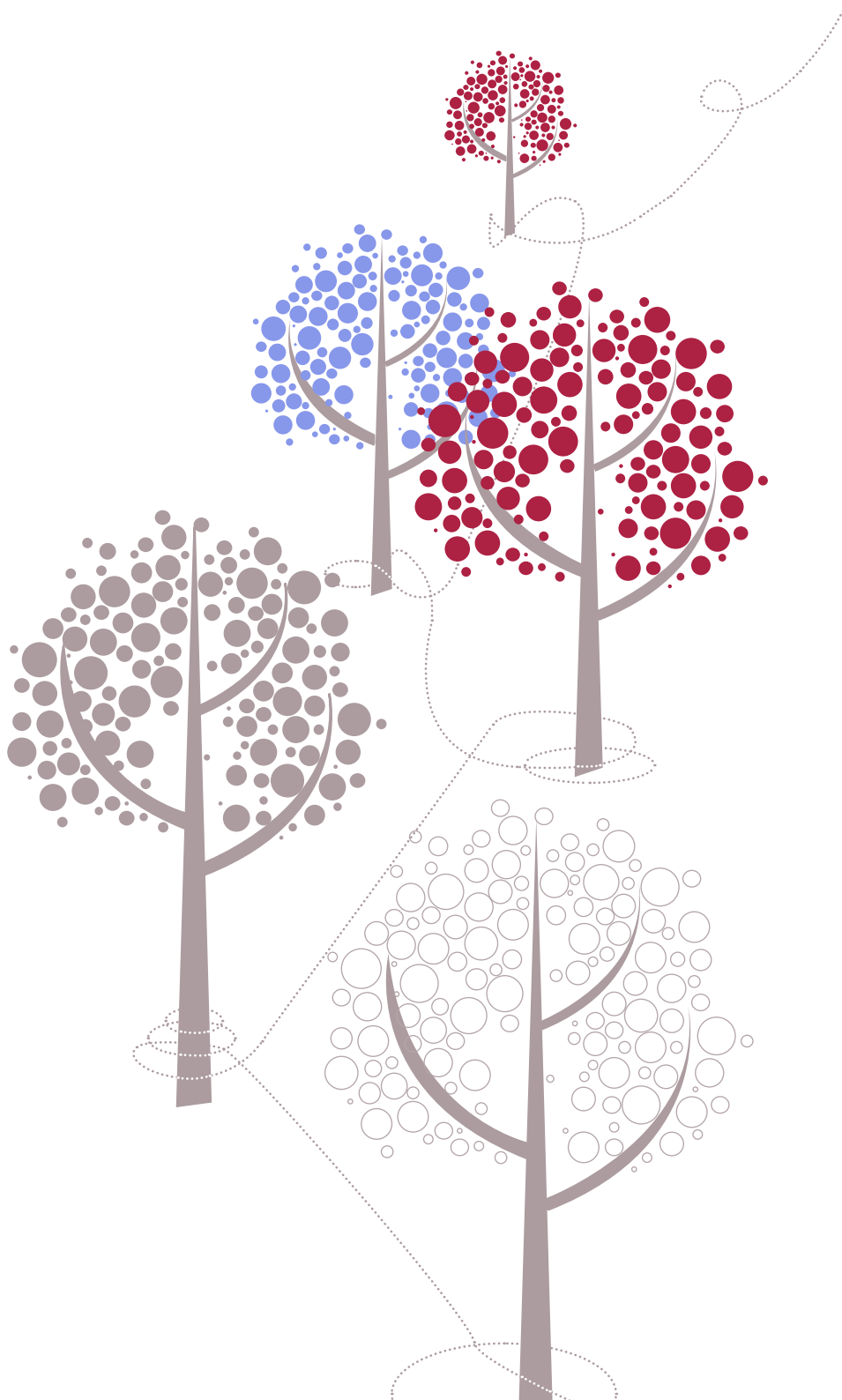
Aina Knudsen, Færøynes handelskole

Karin Berkö, Lärcentrum i Jämtlands län

Hróbjartur Árnason, University of Iceland

Tiina Front-Tammivirta, Association of Finnish eLearning Centre

Sigrún Kristín Magnúsdóttir, NVL / Arbeidslivets opplæringscenter

Innhold

1. UTDANNING skaper utvikling.	4
2. Rudkøbing – Torshavn – Mikkeli – Kiruna – Husavik – Kautokeino.	6
3. Eksempler på utdanningstilbud i utkantsområder.	8
4. Hvordan brukes utdanning strategisk og praktisk for å skape utvikling?.	12
5. Er utdanning egnet til å skape utvikling?.	16
6. Er utdanning nok for å stimulere til utvikling i utkantområder?.	18
7. Lærcentra som virkemiddel for å skape utvikling.	19
8. Utdanningstilbud tilpasset voksne med erfaringsbasert kunnskap.	20
9. Diskusjoner Norden rundt.	21
<i>Rudkøbing, Danmark, 8. marts 2011</i>	21
<i>Tórshavn, Færøerne, 21. september 2011</i>	22
<i>Mikkeli, Finland, 22. November 2011</i>	23
<i>Kiruna, Sverige, 27. februar 2012</i>	23
<i>Húsavík, Island, 22. maj 2012</i>	24
<i>Kautokeino, Norge, 17. september 2012</i>	24
10. Avslutning.	25

VEDLEGG

8. marts 2011, Hotel Rudkøbing Skudehavn.	26
21 September 2011, Nordic House, Torshavn, Færøyene.	27
22 November 2011, Otava Opisto, Mikkeli, Finland	28
27 februari 2012, Lapplands kommunalförbund, Kiruna, Sverige	29
22 May 2012, Framsýnarsalnum, Husavik, Island.	30
17. september 2012, Samisk høgskole/Sami allaskuvla, Kautokeino, Norge	31

1 UTDANNING skaper utvikling

HVORFOR ville Distans-nettverket se på utdanning som en utviklingsfaktor i utkantområder? Islands landkoordinator for Nordisk nettverk for voksnes læring (NVL), Sigrún Kristín Magnúsdóttir gjør her rede for NVL, Distans-nettverket, og bakgrunnen for at nettverket har arbeidet med utdanning i utkantsområdene i Norden i 2011 og 2012:

Fjernundervisning har i løpet av de ti siste årene utviklet seg raskt. Utviklingen av elektroniske verktøy, åpne læringsressurser og undervisningsmetoder har hatt stor innflytelse på tilbud og etterspørsel. Denne form for undervisning er i stor grad fleksibel, «skolen» er åpen når det passer den lærende, og den er tilgjengelig via computer, smarttelefoner eller tablets over alt hvor det er forbindelse til Internett. Dette er trolig hovedårsaken til at denne undervisningsformen er populær i Nordens utkantområder hvor avstandene ofte er store. Med den stigende vektlegging av høyere læresteders ansvar for livslang læring arbeider mange høyskoler og universiteter på høytrykk for å utvikle nye tilbud til de som bor og lever langt fra campus.

Nettverk for fremme av mer fleksibel utdanning
Nordisk nettverk for voksnes læring (www.nordvux.net) har via Nordisk ministerråd bevilget midler til Distans-nettverket for å fremme bruk av IKT i voksnes læring og undervisning, og for å gjøre utdanningen mer fleksibel. Distans har vært aktiv i regi av NVL si-

den 2005. Nettverket arbeider på flere områder. Nettverkets medlemmer ønsker å bidra til kompetanseutvikling av voksenlærere med særlig fokus på digital kompetanse og økt bruk av informasjonsteknologiske metoder og verktøy i voksenundervisningen. Nettverket gjør dette blant annet gjennom å skape møteplasser for organisasjoner, prosjekt og nettverk som tilbyr utdannings- og utviklingsaktiviteter.

Bedre tilgang til læring

Nettverket vil skape muligheter og forbedre tilgangen til læring gjennom IKT i grissgrendte områder i Norden. I løpet av 2011 og 2012 har Distans-nettverket arbeidet, på oppdrag fra NVL, med å kartlegge hvordan IKT og fleksibel tilgang til læring kan anvendes for å motivere til læring, åpne nye muligheter til læring, og høyne utdanningsnivået i utkantområder i Norden. Dermed kan utdanning spille en viktig rolle i regional utvikling.

Medlemmer i Distan

Hvert av de fem nordiske landene og Færøyene har et medlem hver i Distan-nettverket. Følgende representanter har deltatt i 2011 og 2012:

DANMARK:

Jørgen Grubbe,
Foreningen for Fleksibel Uddannelse i Danmark

FINLAND:

Tiina Front-Tammivirta,
Association of Finnish eLearning Centre

FÆRØYENE:

Aina L. Knudsen,
Færøyenes handelskole

ISLAND:

Hróbjartur Árnason,
Iceland University of Education,

NORGE:

Torhild Slåtto,
Norsk forbund for fjernundervisning
og fleksibel utdanning

SVERIGE:

Karin Berkö,
Lärcentrum i Jämtlands län

KOORDINATOR:

Sigrún Kristín Magnúsdóttir,
NVL / Arbeidslivets opplæringscenter

Målsettingen for arbeidet har vært å legge til rette for erfaringsutveksling om bruken av informasjonsteknologiske metoder og verktøy i voksenopplæringen for å bedre tilgangen til læring. Gruppen har gjennom seks arrangementer i forskjellige deler av Norden skapt møteplasser for personer og organisasjoner som i dag driver utdannings- og utviklingsaktiviteter med bruk av IKT. Distan takker alle ressurspersoner fra de forskjellige nordiske landene for verdifull deltakelse og engasjement.

Rapport

Resultatene framlegges i denne rapporten. Utfordringene i de ulike regionene

og landene er nokså like. I alle land skal konkurransekriften styrkes for å understøtte velferdssamfunnet. Når innbyggernes utdanningsnivå i regionene høynes, åpner det seg muligheter for nye arbeidsformer og ny aktivitet. Det er stor etterspørsel etter mer mobil arbeidskraft. Utdanningstilbydere samarbeider i mange tilfeller med arbeidslivets parter for å utvikle passende fjernundervisningstilbud og forskjellige ressurser i form av for eksempel studieentre, videokonferanser og nettbiblioteker, som er tilgjengelige rundt om i de nordiske landene.

Rudkøbing – Tórshavn – Mikkeli – Kiruna – Húsavík – Kautokeino

I LØPET AV 2011 og 2012 arrangerte Distans seks symposier med gjennomgangstema om IKT og fleksibel tilgang til utdanningstilbud kan brukes til å motivere for læring, åpne nye muligheter til læring og høyne utdanningsnivået i tynt befolkede områder i Norden.

Symposiene ble holdt på følgende steder:

- 1 Den 8. mars 2011 i Rudkøbing på øya Langeland i Danmark med overskriften "Uddannelse skaber udvikling". Om lag 30 deltakere fra området og fra forskjellige hjørner av Norden hadde dialog om de muligheter som IKT kan skape for utvikling.
- 2 Den 21. september 2011 i Tórshavn på Færøyene med overskriften: How distance learning and education can enable development in remote areas - Challenges and approaches in the Faroes. 60 deltakere var med på symposiet. De delte erfaringer og var aktive i gruppearbeid.
- 3 Den 22. november 2011 i Mikkeli i Finland med tema «Game based learning». 44 deltakere var samlet på Otava Opisto (Otava folkehøyskole) og lærte om spill som vektøy i ulike læringskontekster, og hvordan det kan motivere og inspirere til læring.

8.3.2011 Rudkøbing

21.9.2011 Færøyene

22.11.2011 Mikkeli

4 Den 27. februar 2012 i Kiruna i Nord Sverige, i samarbeid med Lapplands kommunal- forbund. Temaet var «Distansutbildning som verktyg för tillväxt i nordligaste Sverige». 30 deltakere var samlet til foredrag og gruppearbeid.

5 Den 22. mai 2012 i Húsavík i Nord-Island med overskriften: "Distance Learning and Education: Supporting rural Development, the Icelandic Context". 35 deltakere var samlet til erfaringsdeling rundt emnet.

6 Den 17. september 2012 i Kautokeino i Nord-Norge med temaet «Utdanning – en nøkkel til utvikling i Nord». 31 deltakere var samlet

på Samisk høgskole/Sami allaskuvla til foredrag og diskusjoner, med særlig fokus på utdanning for minoriteter. On line deltakere var 9.

Programmet for de enkelte symposier er å finne som vedlegg.

Nærmere informasjon med link til presentasjoner og videoer fra arrangementene er tilgjengelig på Distans sitt nettsted:

<http://distans.wetpaint.com>
og på NVL-nettstedet www.nordvux.net.

27.2.2012 Kiruna

22.5.2012 Húsavík

17.9.2012 Kautokeino

Webinarer

Distans har også arrangert to webinarer om emnet. Webinar er seminar som foregår på nettet. Distans sine webinarer varer gjerne en times tid. Som regel inkluderer timen en kort presentasjon av deltakere og Distans, og en faglig presentasjon med etterfølgende diskusjon.

18. MARS 2011:

På det første webinaret presenterte Sture Karlsson oppbygging og utvikling av Campus Åre i Sverige, med de studietilbud som nå er tilgjengelige. Antall deltakere var 68 online. Jørgen Grubbe ledet webinaret.

13. MARS 2012:

Det andre webinaret handlet om hvordan en har lykket - via fleksible studietilbud - å aktivere elever som tidligere har falt ut av skolen. Det var Taru Kekkonen ved Otava folkehøgskole i Finland som presenterte dette skoletilbudet. 27 deltok, og Aina L. Knudsen ledet webinaret.

Eksempler på utdanningstilbud i utkantsområder

PÅ DE SEKS symposiene som Distans arrangerte, ble det presentert mange ulike utdanningstilbud som er godt egnet for den som bor i landlige områder og i de såkalte ytterområder eller utkanter i Norden. Vi presenterer her noen eksempler fra de alle de nordiske land.

Åre och Kiruna, Sverige

Exempel från Lapplands kommunalförbund Kiruna, Pajala, Jokkmokk och Gällivare:

I Åre och Kiruna arbetar man tillsammans med näringslivet och lokala aktörer för att utbildningar ska vara relevanta för regionens behov. Utbildningsmöjligheterna har haft en stor betydelse för regionen. För tio år sedan saknade man arbetstillfällen, i dag saknas människor för att tillgodose regionens behov.

I Kiruna är gruvdriften den största näringen. Där startade man ett samarbete med universiteten i Umeå och Luleå för att få de utbildningar som behövdes för att fylla behovet av bl a ingenjörer till gruvan. Lärcentrum i Kiruna blev den drivande kraften för att studenter skulle kunna studera på distans utan att resa till campusorter, vilket medfört att fler personer utbildat sig inom gruvindustrin.

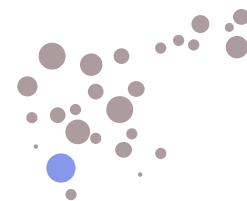
Kiruna och de tre närmaste kommunerna, Pajala, Jokkmokk och Gällivare har tillsammans med universiteten även skapat andra utbildningar. Även vatten-

kraft är en stor näring i området. Då efterfrågan på arbetskraft från branschen varit stor startade man en yrkeshögskoleutbildning, benämnd vattenkraftsteknik, vilket medfört att arbetskraft nu finns tillgänglig inom vattenkraftsområdet i regionen.

I Kiruna satsar man på turism varför man tillsammans med Umeå universitet startat utbildningar som är relevanta för turistnäringen.

Åre i Jämtlands län är en turistort med fokus på fjällaktiviteter. Man har de senaste tio åren, genom ett tätt samarbete med näringslivet, inventerat behovet av utbildningar inom turistbranschen. Utbildningarna har byggts upp tillsammans med Mittuniversitetet i Östersund. De för orten relevanta utbildningarna har varit turistguidning, eventutbildning, outdoor adventure och värds-kapsutbildningar. Även utbildningar inom restaurangbranschen har genomförts. Tidigare var man helt inriktad på vintersport, men på senare tid har även sommarturismen ökat, vilket skapat nya behov av utbildningar inom turism.

” Der har været stor tilfredshed med fjernundervisnings-tilbudene ”

Færøerne

Her blev der præsenteret tre eksempler fra to uddannelsesinstitutioner, der viser forskellige tilgange til distance læring og uddannelse på Færøerne.

1. Eksisterende studier videreudviklet til fjernundervisningsstudier

Føroya Handilsskúli tilbyder FHS, som er første del af en erhvervsuddannelse og/eller første år på gymnasialt niveau, som fjernstudier. Programmet bliver udbudt og styret fra handelsskolens afdeling i Kambsdalur, der ligger langt fra Thorshavn. Målgruppen for fjernundervisningsprogrammet, der blev lanceret i 2004, er personer, der ikke har en formel uddannelse efter folkeskolen og/eller som bor i afsides områder. Studierne kan dog også være målrettet arbejdsløse eller færing, som studerer og arbejder i udlandet. 700 studerende har taget kurser på distance i perioden 2004 - 2012.

2. Fjernundervisningsstudier hos udenlandske udbydere – skolen er hovedsagelig facilitator og koordinator

Føroya Handilsskúli tilbyder højere uddannelser og efter- og videreuddannelser som distance uddannelser. Skolen har haft et langvarigt og godt samarbejde med Århus Universitet, hvilket har gjort det muligt for færing, at tage HD 2. del (Graduate Diploma in Business Administration) som fjernstudier på Århus Universitet. Handelsskolens rolle har hovedsagligt været at virke som medlem og facilitator. De studerende har adgang til faciliteter på skolen og herunder videokonferencefaciliteter. En del studerende på Akademiuddannelsen (Academy Profession Degree) vælger at tage dele af deres studie hos Føroya Handilsskúli og dele af uddannelsen som fjernstudier i Danmark. Skolen samarbejder også dér med uddannelsesudbyderen i Danmark.

3. Distance studier inkorporeret i en eksisterende uddannelse

Fróðskaparsetur Føroya, University of the Faroe Islands, har, på Bachelor i IT Ingeniør, valgt at kombinere campus undervisning med fjernundervisning. Cirka 25 procent af modulet, på denne bacheloruddannelse, bliver leveret som fjernundervisningsmoduler fra Mittuniversitet i Sverige. Ved at kombinere campus uddannelse og fjernundervisning, er det muligt, at tilbyde de studerende flere moduler, end det ellers ville have været muligt.

Nogle af udfordringerne, ved fjernundervisningstilbudene, har dels været de studerendes skepsis overfor metoden, men også frygten for, at vejlederne, på Fróðskaparsetur Føroya, ikke i tilstrækkelig grad har kunnet hjælpe de studerende. En undersøgelse blandt studerende, efter afsluttet 1 år på bachelor, viste dog efterfølgende, at der ikke var nogen tydelig forskel i evalueringen (rankingen) af campus moduler og de moduler, som var taget på distance.

Uddannelsesstilbud på Island

Siden midt i 1990'erne har de islandske myndigheder betragtet uddannelse som en metode til at fremme udviklingen i landet og i særdeleshed i yderområderne. Udviklingen kan karakteriseres som organisk drevet af forskellige kræfter på deres eget initiativ eller i samarbejde med andre. I dag kan man se et tredelt landskab: De videregående skoler, læringscentre og universiteter samt forskningscentre.

Akureyri erhvervsskole

VMA har tilbudt undervisning på erhvervsskole- og gymnasieniveau i mere end 10 år, og i dag tilbyder de en stor del af kurserne online. Indholdsmæssigt er fjernundervisningstilbudene identiske med tilstedeværelseskurserne, men de gennemføres separat med sin egen pædagogik og egne rammer. Aldersfor-

delingen har været ret stabil i perioden 2004-2012 med 1/3 del til hver aldersgruppe: 16-20, 20-30 og 30+. Der har været stor tilfredshed med fjernundervisningstilbudene, der har gjort det muligt, for de som, af den ene eller anden grund, ikke kan komme til skolen, at forsætte deres videreuddannelse online. (Hentet fra foredrag af Hermann Tómasson, Verkmennskólinn á Akureyri (VMA) på symposiet i Húsavík.)

Livslanglæringscentre

En anden form for læringstilbud, for voksne på Island, er de mange tilbud i læringscentrene. Læringscentrene blev stiftet midt i 1990-erne af græsrods bevægelser i næsten alle regioner i Island. De blev stiftet i samarbejde mellem forskellige sociale partnere og kommunerne i områderne. Hvert læringscenter har sin egen sammensætning af partnere, men hænger indbyrdes sammen i et netværk, der dækker hele landet. Det er forskelligt fra region til region, hvilke tilbud centrene har, men alle tilbyder kurser på videregående skole niveau, der er specielt udviklede for voksne. Men der er også en særlig fokus på at udbyde kurser til voksne, der har været ude af uddannelsessystemet i en lang årrække. De fleste tilbyder også almindelige kultur-, fritids- og kompetenceudviklingskurser. Og nogle har i samarbejde med Islands universiteter også tilbud om, at universitetets studenter kan anvende læringscentre-

nes fasiliteter til at mødes regelmæssigt i centeret for at lave gruppearbejder, høre forelæsninger eller studere sammen.

Husavik Akademiske Center

Husavik Akademiske Center er et godt eksempel på et livslang læringscenter i utkantsområder, hvor der tilbydes uddannelse og studievejledning samt faciliteter for universitetsstudenter og forskere på alle niveauer. Centret består af et hovedkontor Husavik og 6 filialer, hvorved centret dækker et område, som svarer til 22 procent af landets areal. Centret betjener omtrent fem tusind studerende, hvoraf langt de fleste er voksne.

Universiteter og forskningscentre

Universiteterne har alle online-tilbud for sine studerende. Online-tilbuddene gør det, på forskellige måder, muligt for de studerende, i yderområderne, at blive boende hjemme, også når de studerer.

Eksempler fra Norge

I Norge er der gjennom mange år satset på en desentralisert struktur med utdanningstilbud på de ulike nivåer spredt utover hele landet. Også høgskoler/universiteter er spredt utover i landet, ofte slik at en høyskole kan ha flere campus. Høyere utdanningsinstitusjoner fins i alle nitten fylker. Det kan likevel være en utfordring å få tilgang til utdanning for den som bor langt unna studiestedene.

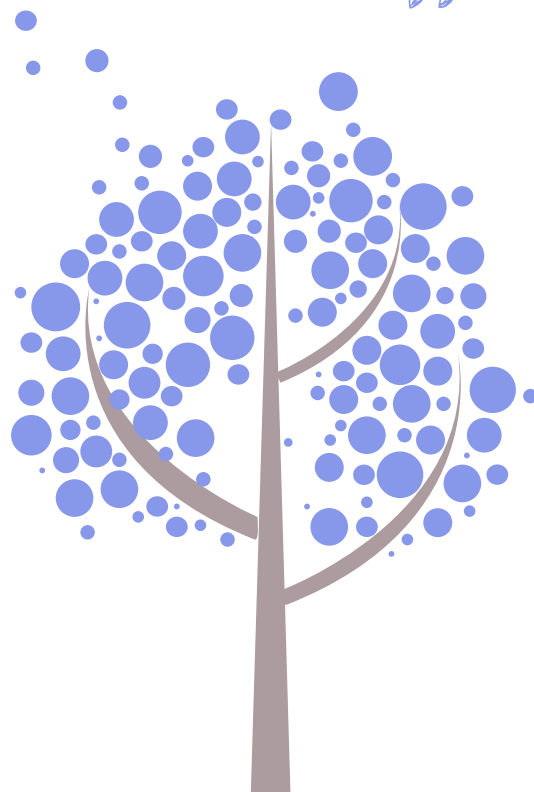
Behov for godt kvalifiserte ansatte

I Rogaland i det sørvestlige Norge er flere tidligere høyere utdanningsinstitusjoner slått sammen til Universitetet i Stavanger. Helt sør i fylket ligger Dalane/Egersund, og vi har hentet et eksempel på utdanningstiltak for voksne derfra.

I dette området som ellers i fylket er det stor akti-

vitert med nye typer industrivirksomhet (f.eks. tilknyttet oljeindustrien) som krever nye kvalifikasjoner og annen utdanning enn tidligere næringsliv. Det kreves i stor grad høyere utdanning. Dette er en utfordring i et område hvor en har hatt mange arbeidsplasser uten høye kvalifikasjonskrav. Denne problematikken tas det fatt i, blant annet gjennom Næringsssjefen i Dalane, som er et interkommunalt samarbeid mellom fire kommuner. De opplever det som en utfordring å få voksne til å ta høyere utdanning. Men de satser både på utdanningstilbud til de som bor i området, samt å rekruttere fagfolk utenfra. Mange mangler

” De fikk en egen samisk
høgskole i 1989, plassert
i Kautokeino ”

studiekompetanse, og det er en ekstra utfordring først å måtte ta fag på videregående skoles nivå før en kan gå i gang med høyere utdanning. Det tilbys utdanning på en rekke aktuelle fagområder, hvor en kjøper inn utdanningstilbud fra tilbydere (f.eks. en høyskole), og legger til rette med lokale forelesninger. En ”utdanningsmegler” som studiesenteret.no er blant annet benyttet. Kommunene i Egersund-Dalane sier de savner et større engasjement fra Universitetet i Stavanger, og ønsker at universitetet kunne tilby aktuelle studier lokalt eller som nettstudier. (Eksemplet er hentet fra et foredrag på symposiet i Rudkøbing ved Gudrun Ellingsen fra Næringsssjefen i Dalane, en interkommunal næringsavdeling for kommunene Bjerkreim, Eigersund, Lund og Sokndal i sør-Rogaland.)

Utdanning til samer og de samiske områdene

Finnmark har en stor samisk befolkning. De fikk en egen samisk høyskole i 1989, plassert i Kautokeino, som er en bygd med 90 prosent samisktalende. Sami allaskuvla/Samisk høyskole ble etablert for å styrke den tradisjonelle og den moderne samiske kompetansen. Høyskole er en høyere utdannings- og forskningsinstitusjon som skal dekke det samiske samfunnets behov, ut fra et nordisk-samisk og internasjonalt perspektiv, med studenter og ansatte fra alle land i Sápmi: Norge, Finland, Sverige og Russland. Det undervises og forskes i journalistikk, lærerutdanning, samisk språk, reindrift, duodji/dáidda, joik, samisk fortellertradisjon, urfolkskunnskap. Felles for alle fag er at de er basert på samisk kultur og tradisjonskunnskap.

Samisk høyskole har utviklet et eget nettstudium i reindrift, hvor de har lagt til rette for at reindriftsutøvere skal kunne kombinere studiet med arbeidet med reinen på fjellet eller på sommerbeite ved kysten. Dette krever stor grad av fleksibilitet

fra høgskolens side når det gjelder undervisning, tidspunkt for innlevering av oppgaver, veiledning og eksamen. Mange studenter er tatt opp på grunnlag av realkompetanse, og det er lagt vekt på å forene erfaringsbasert kunnskap med skolekunnskap. Studiet er tverrfaglig, og det er trukket inn et stort antall fagpersoner i ulike disipliner og forskningsinstitusjoner i utvikling av læringsressurser.

Den samiske lærerutdanningen ved Samisk høgskole har tatt konsekvensen av at samiske lærere faktisk trenger å lære å være nettlærere også. Lærestudenter lærer å undervise både i klasserom og på nett, og de praktiserer det i praksisperiodene sine. Det er nemlig slik at samiske elever i grunnskolen som bor utenfor de samiske områdene har lovfestet rett til undervisning i sitt morsmål. Det gjøres slik at de får nettbasert undervisning på egen skole ved hjelp av en lærer ved en samisk skole, f.eks Kautokeino skole, gjennom skoleåret, og så har de et kortere opphold ved skolen hvert semester.

(Eksemplene er bl.a. hentet fra foredrag på symposium i Kautokeino, foredrag ved Inger Ellen Eira Gaup, Kristine Nystad og Inger Marie G. Eira, Lærerutdanningen, og Mathis Bongo, reindriftsstudiet, ved Samisk høgskole.)

Eksempler fra Danmark

Der eksisterer ikke nogen egentlig samlet politikk i Danmark for at løse utkantsområdenes problemer. Utkantsproblematikken er kjent og meget diskutert, men det er op til regionale eller lokale initiativtagere at gjøre en innsats på det uddannelsesmessige område. Der bliver til gengæld taget meget ansvar lokalt og regionalt. Uddannelsesinstitusjonene i utkantsområdene kjemper en kamp for at fastholde såvel unge som voksne. Og regionerne afsætter mange penge, rundt omkring i landet, for at støtte initiativer, der kan hæve ud-

dannelsesniveauerne. I det følgende nævnes tre eksempler, der blev præsenteret på Symposiet i Rudkøbing. Tre initiativer der er opstået på forskellige baggrunde.

Voksenuddannelsescenter Sønderjylland er et uddannelsescenter, der er støttet gjennom et offentlig taxametertilskud. Voksenuddannelsescenteret tilbyder voksne undervisning på de grundlæggende uddannelsesniveauer op til og med det gymnasiale niveau (via det, der kaldes den Højere Forberedelsesuddannelse). Voksenuddannelsescentrene har, som sådan, ingen særlig fokus på utkantsområdene, men tilpasser uddannelserne til deres forskjellige målgrupper og herunder kursister i utkantsområdene.

De to øvrige er eksempler er støttet med regionale utviklingsmidler. Initiativerne kommer henholdsvis fra en regionalt forankret utviklingsorganisation og fra en konsulentbasert virksomhet, forankret i fagbevægelsen. Begge er organisationer, der har spesifikke interesser i at understøtte den faglige og erhvervsmessige utvikling i de lokale regioner, og i dette tilfælde region Syddanmark.

Voksenuddannelsescenter Sønderjylland

I Voksenuddannelsescenter Sønderjylland har de, gjennom de seneste 10 år, utviklet en del uddannelses tiltag, der skal sikre, at det er muligt at modtage et kvalifiseret uddannelses tilbud i yderkantsområder. De viktigste tiltak er fjernundervisning via en fjernundervisningsplattform www.vuc.nu og gjennom parallel undervisning, hvor en lærer underviser to hold på hver sin lokasjon. Begge tiltak foregår via internettet. Derudover råder VUC Sønderjylland over to trailere, der er udstyret med 24 digitale arbeidspladser til bruk for undervisning på virksomheder.

”Fremtidsfabrikken”

På Sydfyn er der taget et regionalt initiativ til at

igangssette ”Fremtidsfabrikken”, der er et projekt, der skal skabe gode forhold for entreprenører i yderområdene, i forhold til at opstarte kreative og innovative nye virksomheder. Fremtidsfabrikken tilbyder støtte, vejledning og uddannelse for at bidrage til at sikre de nye virksomheders overlevelse.

I Region Syddanmark er der igangsatt en rekke projekter, der skal bidrage til at tiltrække højtuddannede til yderområdene. I projekterne arbejdes med rekruttering og opkvalificering helt generelt. Et særligt problem er dog her, at selv om der er meget stor mangel på højt uddannet arbeidskraft i flere yderområder, er det utroligt vanskelig at tiltrække de kvalifiserte medarbejdere. En væsentlig del af innsatsen, ud over den spesialiserte opkvalificering, er således, at gjøre yderkantsområdene attraktive at leve i.

Eksempel fra Finland

Grunntanken om utdanning for alle er knyttet til verdiene i den nordiske velferdsstaten. I de nordiske samfunn har alle rett og mulighet til å studere og få undervisning av god kvalitet. Folkehøgskoler er viktige studiesentre i utkantsområder i Finland. Folkehøgskolene er utdanningsinstitusjoner hvor deltakere kan utvide sin horisont, tilegne seg sosial forståelse og styrke selvtilliten. Læring er en livslang prosess.

Otava folkehøgskole ligger i hjertet av innsjøområdet i østre Finland. Skolen har betjent elever fra nær og fjern i over hundre år. Et sentralt område i Otava folkehøgskoles tilbud er flerkulturell aktivitet.

Ved Otava folkehøgskole kan voksne utdanne seg innenfor musikk (band) og et bredt utvalg andre kurser. Kurser i billedkunst er særlig populære om sommeren.

Skolen gir også utdanningstilbud på videregående skoles nivå for elever som tidligere har falt ut av skolegangen. Dette gjøres som fjernundervisning, og med gode resultater.

4 Hvordan brukes utdanning strategisk og praktisk for å skape utvikling?

DET ER INGEN ny oppfinnelse at utdanning kan legge grunnlag for ny virksomhet og utvikling.

Vi har stilt oss spørsmålet "hvordan brukes utdanning strategisk og praktisk i de nordiske landene nettopp for å skape vekst, og spesielt i områder som ligger utenfor hovedstadsområdene eller andre vekstområdet i landet?"

Flere eksempler er blitt presentert på symposiene, og vi gjengir noen av dem her.

Danmark

Fremtidsfabrikken er et godt eksempel på, at der satses strategisk på at bygge på de differensierede kompetencer, der er i lokalområdene. På grund af en lille befolkning er det vanskelig at tilbyde konkrete målrettede tilbud, der retter sig mod en stor gruppe deltagere. Så tiltagene får mere karakter af individuel opkvalificering, støtte og vejledning. For eksempel tilbyder Fremtidsfabrikken målrettet træning til kreative entreprenører. Men også vejledere, økonomiske rådgivere, mentorer og offentligt ansatte tilbydes undervisning i forhold til bedre at kunne sprede deres viden og kompetencer for dermed at støtte de lokale entreprenører. Fremtidsfabrikken tilbyder også adgang til fælles kontorlokaler med administrative faciliteter, mødelokaler med videre. Herved sikres det, at de lokale entreprenører får

gode muligheder for at opstarte deres virksomheder lokalt. Lokalerne kan også anvendes i forbindelse med distance-arbejde, så de lokale har mulighed for at spare eventuelle lange transporttider til et arbejde, der ligger et andet sted i landet.

Et andet eksempel er indsatsen fra JobInvest, der retter sig mod en anden strategisk side af udviklingen af lokalområdet. Her fokuseres på understøttelsen af de lokale virksomheders arbejdsmarkedsbehov. Region Syddanmark kan på mange måder sammenlignes med f.eks. Kiruna-området i Nord-Sverige, da manglen, som sådan, ikke er på job, men derimod på kvalificeret arbejdskraft. Aktiviteterne i region Syddanmark retter sig således mod at tiltrække arbejdskraft og supplere med nødvendig opkvalificering i forhold til at kunne varetage specialiserede job ofte indenfor off-shore og herunder olieindustrien. Regionen (offentlig myndighed i kombination med EU-støtte) støtter med store midler disse projekter.

Undervisningstrailere

Hvad angår Voksenuddannelsescenter Sønderjylland, er den strategiske tilgang, at tilbyde distancebaseret uddannelse til faggrupper, der er relativ stor brug for i yderkantområderne. Her drejer det sig f.eks. om opkvalificering af social- og sundhedspersonale. Men for at nå de svageste målgrupper, tager VUC Sønderjylland også besluttede initiativer til, fysisk, at tage ud og give undervisning i trailere udstyret med digitale arbejdspladser.

Norge

Norge har en lang tradisjon med distriktspolitiske tiltak for å legge til rette for like gode vilkår for de som bor i utkanter som de som bor i tettere befolkede områder. Utdanningstilbud har vært et viktig virkemiddel, blant annet ble det etablert offentlige distriktshøgskoler på en rekke steder over hele landet i 1970-årene. De ga studietilbud i høyere utdanning, toårige og treårige løp. Dette gikk seinere over til å bli dagens høyskoler. Av private utdanningstilbud som har hatt stor betydning for befolkningen utover i landet, har ikke minst korrespondanseskolen, som det het før 1970, vært viktige. NKS var den første, etablert i 1914. Dagens nettskoler er fortsatt viktige for de som vil ha fleksible utdanningstilbud. Det er i dag 15 offentlig godkjente nettskoler, som bidrar til å gi utdanningstilbud på alle nivåer over hele landet. Når det gjelder nettbaserte studietilbud i høyere utdanning, samarbeider nettskoler og høyskoler/universitet om dette. Frivillig sektor, nå organisert gjennom studieforbund, har gitt omfattende lokale utdannings- og kurstilbud over hele landet, og har forløpere nesten hundre og femti år tilbake i tid. Uten nettskolene og studieforbundene ville utdanningsnivået i de såkalte utkantene vært merkbart lavere gjennom mange generasjoner. Slik sett, kan en si at disse henholdsvis fleksible og lokale utdan-

ningstilbudene har bidratt til utvikling og velferd i store deler av landet.

Det er også lang tradisjon for at regionale og lokale myndigheter setter i gang ulike tiltak for å fremme utvikling av regionen. Utdanning vil ofte inngå i slike tiltak. Omstilling etter industrinedleggelse har for eksempel gjerne inkludert utdanningstiltak med kvalifisering, omskolering og sertifisering.

Nedenfor er et eksempel på hvordan en region i Norge har valgt å satse helt konkret på skole og utdanning for å skape utvikling i området, både på kort og lang sikt.

Eksemplet "Snu Sogn – sats på skulen"

Regionen Sogn består av åtte kommuner i Sogn og Fjordane fylke; Aurland, Balestrand, Leikanger, Luster, Lærdal, Sogndal, Vik og Årdal. Kommunene samarbeider gjennom Sogn regionråd.

Regionrådet satte i gang et utviklingsprosjekt i 2006 (for perioden 2006-2012) hvor fokus ble satt på skolene. De sju kommunene har 29 grunnskoler i alt.

Prosjektet heter **Sats på skulen – Snu Sogn**.
www.sogn.regionraad.no/index.php?cat=159341

I uttrykket «snu Sogn» ligger det helt klart uttrykt mål om å:

- skape vekst
- stoppe fraflyttingen
- etablere ny næringsvirksomhet

Virkemidlene for å nå målet var følgende:

A

Kompetanseutvikling for skolelederne, som har fått tilbud om et høyskolestudium i ledelse og entreprenørskap, et spesialutviklet studium ved Høgskulen i Sogn og Fjordane, nettstudium kombinert med samlinger.

B

I forbindelse med studiet er det gjennomført tiltak i entreprenørskap ved egen skole, slik at barna lærer hva det vil si å være lokale entreprenører. Dette skal gi positive erfaringer som inspirerer dem til å skape ny virksomhet i lokalsamfunnet når de blir voksne

C

Det er etablert mange fagnettverk mellom skolene, skolelederne og lærerne i de sju kommunene

Prosjektet har rettet fokus mot kommunen som skoleeier. De ser skoleutviklingen i sammenheng med den lokale samfunnsutviklingen.

Resultater så langt:

-
- 1 45 skoleledere har fullført lederutdanningen, 33 holder på (studiet får god evaluering)
 - 2 14 fagnettverk for lærerne i 2010 - nettverkene utvikles stadig
 - 3 Løpende pedagogisk og organisatorisk utviklingsarbeid og interne utviklingsprosesser i skolene og på kommunenivå. Fokus: Kommunens skoleeierrolle
 - 4 Aurland kommune har vært vertskap for entreprenørskapsmessa hvor om lag 600 ungdommer deltok.
 - 5 Det er gjennomført prosjekter ved skolene, blant annet er det bygd idrettsbane ved Borg und skule.

Informasjon hentet fra:

www.sogn.regionraad.no/index.php?cat=159341

Finland

Den finske utdanningsminister, Jukka Gustafsson, legger vekt på at regionalisme har stor innflytelse på utdanningspolitikken; i et know-how basert samfunn kan regioner ikke oppnå suksess uten utdanning. Derfor må utdanningsnettverket dekke hele landet.

Et utgangspunkt for utdanning av høy kvalitet er den tekniske infrastrukturen. Høyhastighets bredbånd til utkantene muliggjør ny og likestilt tilgang til læring. For eksempel kan utdanningstilbydere skaffe

interaktive on-line kurser for mange områder samtidig, via online videokonferanse. For den enkelte studerende gir dette økt valg av studiemetoder. For kommunene er det viktig at kvalitetsutdanning fører med seg høyt kvalifiserte medarbeidere, og for skolene kan virtuelt samarbeid bety lavere kostnader. Høyhastighets bredbånd har også innflytelse på lærernes arbeid. Med online-konferanser kan studentene være spredd ut over et stort område.

Den finske regjeringen har satt opp som mål at i år 2015 skal ingen i Finland ha lenger enn to kilometer til en bredbåndtilslutning.

” Et utgangspunkt for utdanning av høy kvalitet er den tekniske infrastrukturen. ”

Organiseringen av symposiet i Mikkeli var et utmerket eksempel på fjerndeltakelse; hele symposiet ble sendt online, og noen av presentasjonene ble framlagt via videoopptak. Etherpad - virtuell notePad - var integrert i hver presentasjon både for online-deltakere og tilstedeværende deltakere.

Læring med spill

«Serious gaming» eller læring med spill er en metode som er verdt å merke seg. Den er god til å aktivisere lærende og øke gleden ved læring. Hurtig nettforbindelse og enorm vekst av mobile spill har bidratt til at spillene er populære i ulike aldersgrupper; det er ikke bare for barn og tenåringer. Spillindustrien har også et hurtig voksende marked globalt.

I sammenfatningen av lærernes workshop i Finnish

Lapland høsten 2011 ble følgende områder for positiv innflytelse av læring med spill markert:

- utvikling av digitale ferdigheter
- erfaring av «flow», som har innflytelse på konsentrasjon og læring
- ferdighet i engelsk øker, særlig blant guttene
- spill er i høy grad motiverende og utvikler evnen til å kommunisere, samarbeide, diskutere og tenke kritisk
- spill promoterer gleden ved å lære

På symposiet i Mikkeli ble finske erfaringer med spill presentert, i tillegg til eksempler fra Danmark og Canada (Atlantis, en virtuell verden, interaksjon med enkle online verktøy).

Sverige

Åre kommun är en liten glesbygdskommun i Jämtlands län, som tidigare haft problem med arbetslöshet. De unga människor som ville utbilda sig flyttade ut och kommunen tappade kompetens. Åre är en turistort där man haft en stor del av turismen under vintertid då man anställt säsongsarbetare från andra delar av landet. Under sommarhalvåret var det ont om arbetstillfällen för de fast bosatta.

År 2000 började man ett samarbete i Jämtlands län, som består av 8 kommuner. Man byggde Lärcentra för att öka möjligheterna till högre utbildning på hemorten. Åre har varit en av de kommuner, som varit ledande i arbetet att få utbildningar till sin ort.

Man startade ett samarbete med näringslivet och de lokala branscherna för att inventera vilka utbildningsbehov man hade i Åre. När behoven var kartlagda uppvaktade man Mittuniversitetet, som redan hade relevanta utbildningar, för att de skulle lägga ut dem lokalt till Lärcentrum i Åre. Mittuniversitetet bejakade detta och förlade utbildningar inom events och turistguideutbildningar till Åre. Detta innebar

inflytning av studenter från hela Sverige som utbildade sig inom de relevanta områdena och som efter avslutad utbildning fick arbete och stannade kvar. Många tog med sina familjer, vilket radikalt ökade invånarantalet i Åre.

Åre Lärcentrum ansökte också om näringslivsanpassade yrkeshögskoleutbildningar, vilka tillstyrktes. I dag bedrivs två universitetsutbildningar och tre yrkeshögskoleutbildningar via Lärcentrum i Åre.

Åre är ett exempel på framgång i utveckling och ökat invånarantal tack vare samarbetet mellan politiker, näringsliv och utbildningsväsendet lokalt samt det närliggande universitetet.

Visionen för Åre är att genom ovannämnda samarbete öka antalen arbeten i kommunen med 1000 personer till 2020.

Island

Et livsslang læringscenter i Reykjavik er et spændende eksempel, der betjener yderdistrikterne på en ret usædvanlig måde. Centeret udbyder en bred vifte af kurser for voksne, men har specialiseret sig i at udbyde sundhedsuddannelser. Mange af kurserne gennemføres i parallel form, hvilket vil sige, at der sidder en gruppe studerende i centerets lokaler i Reykjavik, mens de øvrige studerende samtidigt sidder ved deres egne computere rundt omkring i landet. På den måde kan de, der bor ude på landet, deltage i kurser, som det ellers ikke ville have været muligt at tilbyde i deres lokalområde.

Denne måde, at tilbyde distance undervisning på, er ikke almindelig i Island. De fleste, som tilbyder uddannelse på distance, tilbyder "ikke-synkron" online studier, ofte i kombination med møder, hvor de studerende kommer til skolen 1-3 gange i løbet af et semester. De studerende kan følge forelæsningserne online, når det passer dem, ligesom de kan arbejde med opgaverne, når det passer dem bedst.

Kontakten med lærere og andre studerende foregår gennem diskussionsgrupper online.

En anden model for, hvorledes der gennemføres distance undervisning i Island, foregår ved, at der dannes grupper med studerende i forskellige bygder, og at de studerende, der deltager på kurserne, møder op i grupper på et læringscenter for at følge forelæsninger "synkront". Samtidig sidder de øvrige studerende på skolen eller universitetet og følger den fysiske forelæsning. Denne metode er dog afhængig af, at der kan dannes grupper af en vis størrelse i alle de bygder, som vil tilbyde denne studieform.

I den tredje model, som Framvegis anvender, kræves det, at hver deltager sidder hjemme hos sig selv med sin computer og følger med i undervisningen på sin skærm. Det betyder, at det ikke er nødvendigt, at etablere grupper af studerende, der studerer på distance. Men alligevel skabes der rutine for distance deltagerne, i forhold til, at de studerende skal "møde op" på et bestemt tidspunkt. Denne form skaber således ikke fleksibilitet i tid, men derimod fleksibilitet i sted: Deltageren behøver ikke at rejse for at deltage, men kan deltage i undervisningen fra sit hjem.

Færøerne

Over 60 procent af de færinger, som tager højere uddannelse, gør det uden for Færøerne. Det tilsvarende tal for Island er ca. 25 procent, og for de andre nordiske lande mellem 3 og 8 procent. Færinger er yngre, når de tager til udlandet for at studere, og de er i udlandet i en længere periode, end studerende fra de øvrige nordiske lande. Det er kun cirka halvdelen af de, der vælger at studere i udlandet, som kommer hjem til Færøerne igen. Det betyder, at det færøske samfund hvert år mister ca. 150 veluddannede unge borgere, hvoraf cirka tredjedelen har en højere uddannelse. Det lyder måske ikke af så

” Åre är ett exempel på framgång i utveckling och ökat invånarantal tack vare samarbetet ”

meget, men hvis disse tal oversættes til f.eks. danske forhold, betyder det, at man, i det danske samfund, ville miste 15.000 veluddannede borgere – hvert år.

På Færøerne ønsker man derfor, at give et større antal voksne med erfaringer, men som ikke har en formel uddannelse, tilbud om kompetenceudvikling (livslang læring). Med distance uddannelser (fleksible uddannelser) er det muligt, at udbyde flere uddannelser til dem, som ønsker at tage en uddannelse og stadig blive boende på Færøerne, eller til dem, som ønsker at tage dele af deres uddannelse på Færøerne og andre dele i udlandet.

Det er dog ikke således, at man nødvendigvis fokuserer på, at alle skal tage en uddannelse på Færøerne. Tværtimod skal der åbnes op for, at så mange som muligt kan tage en uddannelse – på Færøerne, i udlandet eller begge steder.

Men det har stor betydning, at det er muligt for unge mennesker at begynde studier på Færøerne, da undersøgelser har vist, at jo senere unge rejser udenlands, des mere sandsynligt er det, at de får lyst til at komme hjem igen.

(Helena Dam á Neystabø, tidl. kultur- og undervisningsminister, uddrag af åbningstale ved NVL Distans seminar i Tórshavn, 21. september 2011.)

Mentamálaráðið,
www.mmr.fo/get.file?ID=7566,
downloadet 1. november 2012

Er uddanning egnet til å skape utvikling?

DET FREMGIK meget tydeligt af symposierne, rundt om i Norden, at indenfor politik, statsapparat, regioner, kommuner m.v. tror man på, at uddannelse kan skabe udvikling i udkantsområder.

En lang række uddannelsesinitiativer i alle de Nordiske lande, som er specielt rettet mod yderkantsområderne beviser da også dette. Men man er måske ikke altid klar over, hvordan mere uddannelse, skal skabe mere udvikling. Nogen mener, at forklaringen, på antagelsen, måske skal søges langt tilbage: Comenius (1592-1670) håbede, at med øget uddannelse ville folk blive fredeligere, og at det blandt andet ville føre til, at 30 års krigen ville høre op. Under oplysningstiden troede man også, at uddannelse ville gøre mennesker og samfundet bedre, og de sidste halvtreds år har været præget af ideerne bag en artikel af Gary Becker, hvor han hævder, at investering i Human Capital fører til højere indkomst (Becker, G. S. 1962. Investment in Human Capital: A Theoretical Analysis. The Journal of Political Economy, 70(5), 9-49. Retrieved from www.jstor.org/stable/pdf-plus/1829103.pdf)

Anna Norberg fra Umeå universitet konkluderede i sin præsentation i Kiruna med lignende tanker: Studenten, som får arbejde i regionen, er bærer af alle kundskabstriangelens egenskaber: Ny kundskab – ny kompetence – nytænkning. Kort sagt - nytte! Nye kompetencer og ikke mindst ny tænkning er noget, vi ofte hører, vil kunne styrke yderkantsområderne. Det fører til nye arbejdspladser og bedre økonomi. Flere præsentationer var fulde af optimisme, hvor enkelte tiltag har hjulpet bestemte målgrupper med at blive bedre i stand til at få job, beholde job eller skabe jobs for sig selv eller andre. Ideen er, at med ny kundskab og nye kompetencer gør folk nye ting. Ting som de ikke har kunnet før. På mange af præsentationerne kunne man høre eksempler på dette. Ny kundskab og nye kompetencer fører til øget selvtillid, der så fører til, at man tør prøve at skabe noget nyt og nyttigt for sig selv og for samfundet.

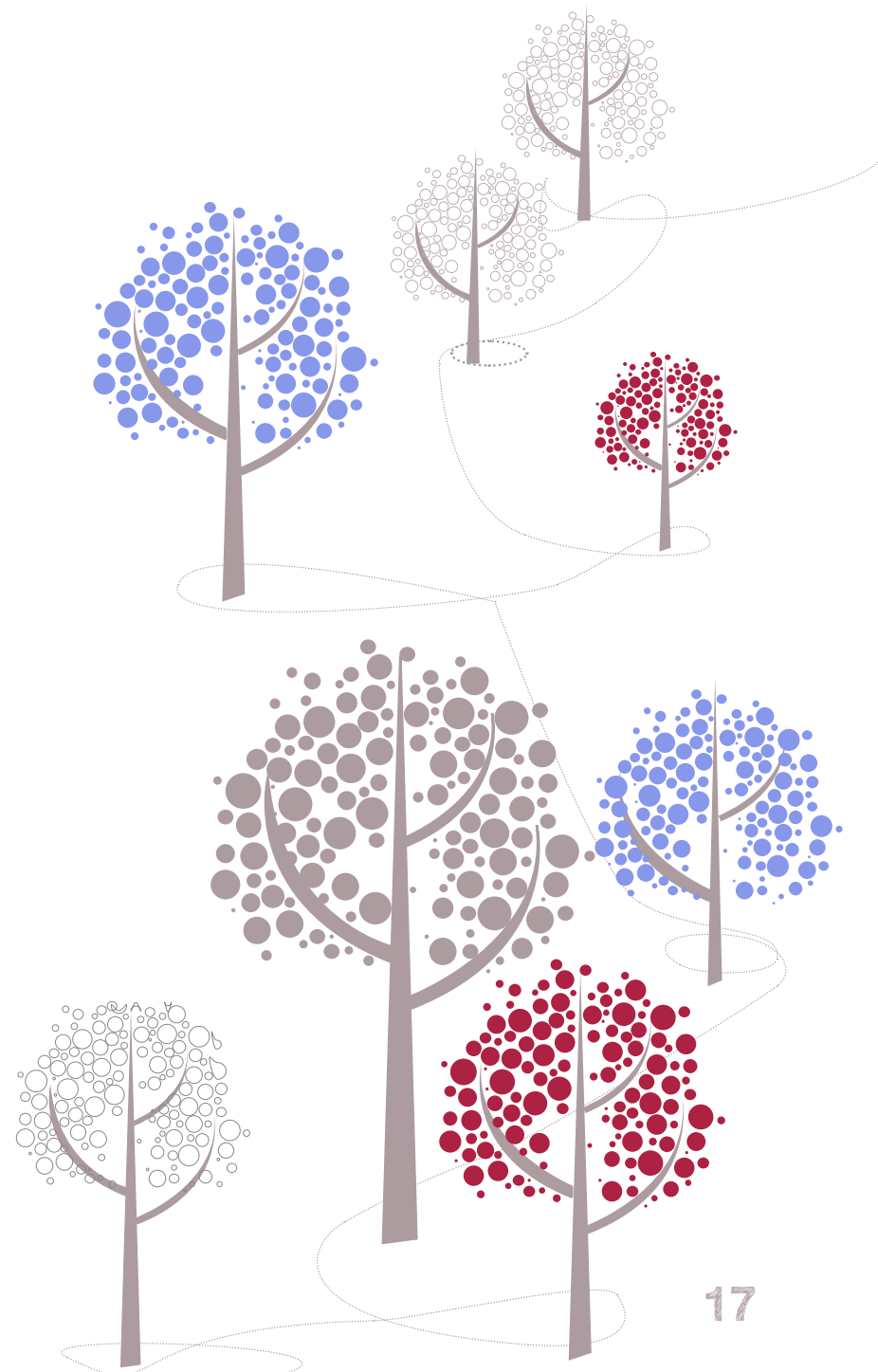
På symposierne i udkantsområderne var der en række spændende eksempler på nytænkning som f.eks. et rumforskningscenter i Nord-Sverige, hvor man udvikler målingsinstrumenter, som sendes ud i rummet, hvorfra de sender informationer tilbage til forskerne på jorden. Eller kunstneren i Kautokeino som måtte lære sig selv op til at blive sølvsmed, fordi samebefolkningen havde behov for sølvsmede. Kunstnerens firma er blevet til en stor industri og en vigtig del af samfundet. Et tredje eksempel er arkitekten i Nord-Norge, som driver et galleri i en lille landsby, men som også restaurerer gamle huse på nye og spændende måder, og dermed er med til at udvikle området og gøre byen et attraktivt sted at leve.

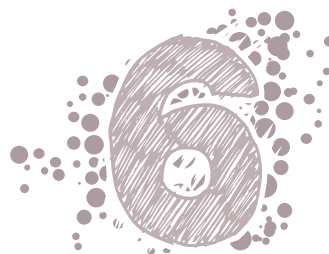
Øget uddannelse har både teoretisk og praktisk vist sig at være egnet til at skabe udvikling, men man skal ikke bare modtage budskabet ukritisk. Det er nemlig også kendt, at universitetsuddannelse er bedre egnet til at skabe bureaukrater end entreprenører. Det ligger i "skolens" eller i universitetets uddannelseskultur eller i det "skjulte curriculum" (e. Hidden Curricula), at de skal skabe folk, som er gode til at arbejde, og som gør det, som man forventer af dem. Fejl betragtes som farlige, så man lærer at undgå fejl. Men innovation og iværksætteri kræver, at man kan omgås med fejl uden at give op eller begynder forfra. Innovation og iværksætteri kræver, at man tænker "ud af boksen", men mange har oplevelsen, at i skolen og på universitetet lærer man at tænke indenfor boksen. En problematik som universiteter over hele verden dog heldigvis er begyndt at arbejde med.

Uddannelse og især distanceuddannelse kan skabe kompetencer, som matcher livet i yderkantsområderne, men det har man endnu ikke indset i tilstrækkelig grad. Digitale kompetencer, som også

opnås gennem distancelæring, kan give studenterne kompetencer, der gør dem bedre i stand til at fastholde et fællesskab med venner og familie, der bor andre steder, men også kompetencer som gør dem gode til at finde frem til andre, som tænker og agerer som dem selv, og som måske sidder og kæmper alene med helt identiske problemer. Lærerne på distancekurserne hjælper de studerende med at få kompetencer til at finde information, men det ville være meget nyttigt, hvis lærerne også kunne se det som sin opgave at hjælpe de studerende med at finde andre, der havde interesse for, og som arbejder med problemstillinger og opgaver, der matcher de studerendes interesser. Det ville gøre det lettere for mange at blive boende i yderkantsområderne, hvis de kan dyrke deres interesser på meningsfulde måder online, i tilfældet af, at der ikke er tilstrækkeligt med lokale, som interesserer sig for samme sag eller fag.

Uddannelse er i sig selv egnet til at skabe udvikling, men gamle tendenser, som er del af skolesystemets historie og kultur, kan arbejde imod innovation og iværksætteri. Dette skal lærerne modvirke ved at bruge metoder, som støtter op om innovation, f.eks. ved at lære sine studerende, at bruge sociale medier til at skabe egne læringsnetværk, hvor de søger information, inspiration og skaber interaktion med ligesindede.

Er utdanning nok for å stimulere til utvikling i utkantområder?

PÅ DE NORDISKE symposier, som denne rapporten handler om, har vi stilt spørsmål om tilgang til utdanning er *tilstrekkelig* for å skape utvikling i utkanter og i områder som ikke er pressområder. Erfaringer og forskning viser at det ikke er nok med gode utdanningstilbud alene, selv om utdanning er viktig.

For å hindre fraflytting eller også for å få unge til å flytte til utkantsområder etter endt utdanning, er det behov for å gjøre områdene attraktive, f.eks. gode kulturelle tilbud, god infrastruktur, gode boliger, varierte arbeidsplasser, gode barnehager og skoler og andre tilbud til barnefamilier.

- Etablering av utdanningsinstitusjoner har ofte blitt presentert som et redskap for å forhindre fraflytting i rurale områder, men det har ikke nødvendigvis fungert så bra, hevdet doktorand Anna Guðrún Edvardsdóttir fra Island. Hun deltok på Distans-symposiet i Kiruna med foredraget "What we know about the effect of education on rural development".

«Utdanning skaper utvikling i utkantområder» er slett ikke alltid en sannhet. Utkantområder trenger utdanning, ja, men hva mer trengs for at folk skal ønske å bo der? Anna Guðrún Edvardsdóttir forsker på dette, og har innhentet data fra to områder på Island, Østlandet og Vestfjord-området, samt fra "Highlands and islands" i Skottland. Interessante resultater begynner å vise seg i materialet hennes.

Et spørsmål om maktbalanse også

- Tallenes tale er klar. Mange flere kvinner enn menn

er universitetsstudenter. Langt flere kvinner enn menn tar nettutdanning. Kvinneres stilling og makt er likevel underlegen menns i mange lokalsamfunn. Menn eier fiskebåter, og de har større makt i lokalpolitikken. Det er en sosial ubalanse i mange samfunn, en skjev maktfordeling, og samfunnet lider under det. Mange kvinner velger å flytte. Men nettopp kvinner er limet i utviklingen av rurale områder.

Sosialt bærekraftige lokalsamfunn

- Lokalsamfunnet må være sosialt bærekraftig for at folk, og ikke minst kvinner, skal ønske å bo der. Høyere utdanning og forskning kan spille en stor rolle for å skape sosial bærekraft i et område. Kunnskapssamfunnet burde være et godt grunnlag for et bærekraftig samfunn, og fjernundervisning ett av verktøyene som utdanningsinstitusjonene kan bruke. For å få til en bærekraftig utdanning trenger vi transformativ læring, ifølge Anna Guðrún Edvardsdóttir. Hun forklarer transformativ læring som en prosess der en endrer referanseramme og perspektiv.

- Det er snakk om kritisk refleksjon over oppfatninger og synspunkter, og målet med en slik tverrfaglig tilnærming er å gi studentene selvinnsikt og styrke til å endre perspektivet, sier Anna Guðrún Edvardsdóttir.

Lärcentra som virkemiddel för å skape utvikling

LÄRCENTRA I SVERIGE är en kommunalt övergripande verksamhet, vars syfte är att öka möjligheten till studier för vuxna. Lärcentrum ses som en del i infrastrukturen för det livslånga lärandet. Via Lärcentra tillgängliggör man ett breddat, flexibelt och efterfrågestyrt utbildningsutbud på olika nivåer.

Lärcentra ser olika ut i kommunerna, och har olika verksamheter. Vissa lärcentra har all kommunal vuxenutbildning samt distansutbildningar på högskolenivå, vissa har endast högskoleutbildningar medan en del endast har kommunal vuxenutbildning. Flexibel utbildning erbjuds med hjälp av olika kombinationer av informations- och kommunikationsteknologi.

Mötesplats för studerande

Lärcentra fungerar som en mötesplats för studerande. Som distansstudent bör man ha tillgång till en studiemiljö med teknik, support, tentamensmöjligheter och tillfälle att möta andra studenter i samma situation. Forskning har visat att de studenter som utnyttjar lärcentra som studiemiljö har högre genomströmning än de studenter som väljer att studera hemifrån. Lärcentra fungerar också i många kommuner som en så kallad motor. Det innebär att man från lärcentra fångar upp enskildas och arbetslivets utbildningsbehov och aktivt arbetar med rekrytering.

Har kunnat bo kvar i sin hemkommun

Lärcentrum bör också vara en mäklare i kommunen. Man tillgodoser olika gruppers behov av utbildning och

är aktiv mot olika utbildningsanordnare. Grundtanken med lärcentra var att tillgängliggöra högre utbildning utanför campusorterna. Att kunna bo kvar i sin hemkommun men ändå kunna studera för en universitetsutbildning. Det finns ett stort behov av kompetenshöjning utanför högskolorna och via lärcentra har man kunnat nå nya målgrupper, som annars inte skulle ha studerat. För glesbygdens kompetensutveckling har lärcentra betytt mycket. Människor har kunnat bo kvar i sin hemkommun, fortsatt förvärvsarbeta och kunnat studera utan att flytta. Kommunerna har fått behålla och även ökat kompetensen hos sina medborgare. Man har också genom forskning sett att de som studerar via lärcentra ofta är yrkesverksamma, ortsbundna samt kommer från hem utan högskoletradition.

Nitus

I Sverige finns ett nationellt nätverk för kommunala lärcentra, Nitus. Nitus har med sina kvalitetskriterier, som är ett krav för medlemskap, ökat möjligheterna för studenter att få en god studiemiljö och säkerställa kvaliteten. Nitus har utvecklat ett gott samarbete med universitet och högskolor, vilket gjort att fler i glesbygden har kunnat få tillgång till högre studier på sin hemort.

8 Utdanningstilbud tilpasset voksne med erfaringsbasert kunnskap

VOKSNE SOM tar utdanning stiller vanligvis med en atskillig tyngre ballast enn unge. De har arbeidserfaringer, livserfaring og mange flere og større referanserammer som de kan bruke i utdanningssituasjonen.

Samtidig er de ofte i arbeid og dermed avhengig av å ha fleksible utdanningstilbud som lar seg kombinere med arbeidet.

Positive ringvirkninger av lokalt studium

Ved Samisk høyskole i Kautokeino er det utviklet et studium i reindrift som retter seg mot reingjetere i samiske områder. Det er en fleksibel og integrert utdanningsmodell tilpasset reingjetere som er eldre enn 25 år. Det er tatt utgangspunkt i reingjeternes omfattende erfaringsbaserte kunnskap. Samtidig har en tatt hensyn til at reingjeterne har sitt arbeid ute på vidda eller på sommerbeite ved kysten. Derfor er studiet lagt opp som nettstudium blant annet med en anseelig mengde forelesninger tilgjengelig via nettet.

Etter at de første ti studentene har gjennomført studiet oppsummerer høskolelektor Mathis Bonge med følgende:

- Reingjetere som gjennomfører utdanningen er

med på å øke reindriften totale kunnskapsbase.

- Vi har åpnet høyskolen for en ny yrkesgruppe
- Vi har åpnet en dør for de som måtte ønske å studere videre
- Vi har fått et utvidet engasjement i arbeidet med problemstillinger tilknyttet drifta
- Utdanningen har også påvirket andre i reindriftssamfunnet; barn, ektefeller og slektninger
- Flere arbeider med å etablere egen virksomhet (en modul i studiet er entreprenørskap)

Eksemplet viser hvordan erfaringsbaserte utdanningstilbud skaper verdier både for studenter og skole – og lokalsamfunn. Skolen bygger opp sin kunnskapsbase til beste for nye studenter. Studenter får tilgang til høyskolestudium etter realkompetansevurdering, og får dermed også anledning til å studere videre etter eksamen. Mange personer i lokalsamfunnet lar seg inspirere av utdanningstiltaket.

9 Diskussioner Norden rundt

UNDER HVERT AV symposierne var det gruppearbejde over aktuelle tema og problemstillinger. I dette kapitel har vi gengivet nogle hovedpunkter fra gruppediskussionerne.

Rudkøbing, Danmark, 8. marts 2011

Top-down eller bottom-up

Deltagerne havde erfaret, at mange udviklings- eller fastholdelsesinitiativer er top-down styrede. Der var bred enighed om, at det var problematisk, og mulighederne for at vende situationen, så initiativer kommer nedefra, blev debatteret. I den forbindelse var der enighed om, at initiativerne desuden bør komme fra lokale med et tilhørsforhold til regionen. Et godt eksempel på et bottom-up approach var fra Dalane i Norge, hvor unge under 35 år blev inddraget i planlægningsprocesserne.

Et diskussionsemne blandt deltagerne var uddannelsestilbud, uddannelsesniveau og stillinger til veluddannede i tyndt befolkede områder. Udfordringerne er forskellige i de nordiske lande. I Sverige og Norge er der uddannelsestilbud i tyndt befolkede områder, men dette er ikke tilfældet i Danmark, hvor uddannelsestilbud til højtuddannede er få. Der er

også få stillinger for borgere med høj uddannelse i tyndt befolkede områder i Danmark. I Norge er der stillinger til højt uddannede i tyndt befolkede områder (f.eks. statslige organer), men det kan nogle gange være vanskeligt at tiltrække højt uddannet arbejdskraft til tyndt befolkede områder. Slutresultatet er derfor det samme – der er for få højtuddannede i udkantsområderne. Der var enighed om, at for at imødekomme denne udfordring, er det nødvendigt at gøre udkantsområder mere attraktive.

Ikke alle er studieparate

Et andet diskussionsemne, blandt deltagerne, var, at mange af de unge, der har behov for en opkvalificering slet ikke er studieparate. Og hvad værre er, at de heller ikke tager initiativer til at blive det. Der var bekymrede miner i forhold til at give eksempler på initiativer, der kan få disse unge til at indse, at det er nødvendigt at være studiekompetent. Alle var enige om, at det er den sociale arv, der skal brydes – hvil-

ket har været forsøgt gennem 50 år uden synderlig succes. Men nu er det helt nødvendigt, da en tidligere trend vedrørende, at børn gennemsnitligt bliver bedre uddannet end deres forældre, nu er blevet brudt, så det nu går ned ad bakke med uddannelsesniveaue. Der var enighed om, at det er nødvendigt, at de unge i udkantsområderne uddanner sig. Ikke nødvendigvis i området. Men hvis de unge skal vende tilbage, er det af meget stor betydning, at udkantsområderne er attraktive at vende tilbage til, efter at de unge er blevet færdiguddannede.

Deltagerne forundrede sig over forskellighederne i opfattelsen af afstande. Ingen forstod, hvorfor 20 km i Danmark tilsyneladende er et større problem end 20 mil i Sverige!

Tórshavn, Færøerne, 21. september 2011

Hvordan fremme distance, uddannelse og læring?

Emne for diskussionen var: Fra strategi til implementering: Med udgangspunkt i præsentationerne, hvordan kan vi fremme distance uddannelse og læring på Færøerne?

Deltagerne diskuterede hvilke udfordringer og muligheder det giver, at anvende IKT i undervisningen og ved fjernstudier. Mange undervisere føler sig usikre, da de digitale kompetencer hos de studerende, i mange tilfælde, er bedre end hos underviserne. Der var forslag om at udbyde kurser for undervisere i net-pædagogik. I dag kan man tage en lang række forskellige kurser on-line og blandt dem også kurser fra nogle af verdens top universiteter. Meget viden er tilgængelig og somme tider til overflod. I princippet kan man studere 24/7. Men det blev også diskuteret, om det en uddannelsesinstitution og en underviser kan, er at give en sammenhæng (context) i højere grad end et indhold (content) og færdigheder. Det

er f.eks., at lede efter og ikke mindst vurdere kilder kritisk; at undervise i at skrive; at vejlede om at dele og udvikle viden; at gøre de studerende innovative; lære dem at arbejde "smart" med nye teknologier; kort sagt, at lære de studerende at lære! Det man i høj grad har brug for, som voksen lærer, er at kunne løse problemer og lære i arbejdslivet, når man har brug for det.

Anvendelsen af simulering og spil i læring kan være meget givende, således at de studerende føler, at det er sjovt, nyttigt og virkeligt.

I online diskussionsfora kan diskussioner være dybere og mere reflektive end i et klasselokale, da alle har bedre mulighed for at deltage. Læringsprocessen kan være meget mere differentieret, ligesom det kan være nemmere at vejlede den enkelte studerende individuelt i det virtuelle klasselokale.

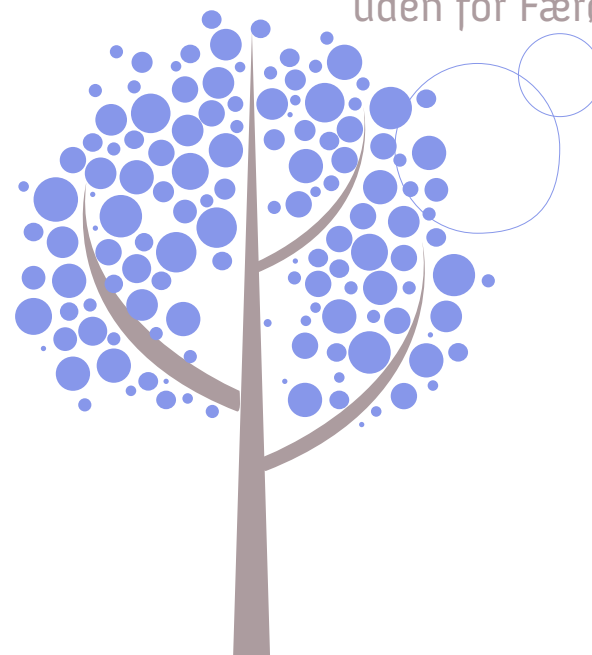
En række spørgsmål og udfordringer vedrørende fjernundervisning på Færøerne blev også diskuteret. Skal der skelnes mellem fjernstudier på Færøerne og uden for Færøerne? Formålet med fjernundervisning kan være, at tilbyde bosiddende færing uddannelse. Det blev diskuteret, hvordan man kan organisere fjernstudier, og hvem der skal have ansvaret for at organisere fjernstudierne på forskellige uddannelsesstrin. På nuværende tidspunkt synes det at være lidt tilfældigt, hvordan og hvem der organiserer hvad. Det er af stor betydning, at de forskellige parter i et lokalområde samarbejder, og at eksterne eksperter inddrages, således at alle samarbejder hen mod fælles mål. En samlet strategi for hele uddannelsessystemet er nødvendig.

Det er også vigtigt, at gøre en indsats for borgere, som ikke har haft tilknytning til uddannelsesområdet i mange år. Det skal være muligt, at henvende sig ét sted for at få den nødvendige og relevante vejledning. Island blev nævnt som et godt eksempel. Der findes centre, som f.eks. virksomheder (og borgere)

kan henvende sig til. At have lokale uddannelsescentre rundt om i landet med nødvendige faciliteter, hvor de studerende kan følge fjernstudier i kombination med støtte fra personalet i uddannelsescenteret, synes at være en god ide.

Mange færing kommer ikke tilbage til Færøerne efter endt uddannelse i udlandet. Hvis systemet vedrørende uddannelsesstøtte ændres, vil det i større omfang blive muligt at påbegynde en uddannelse på Færøerne i kombination med at tage dele af uddannelsen i udlandet, for derefter at vende hjem igen. En mulig uddannelsesstøtte ved fjernstudier kan være betinget af eller først udbetales, når man har fuldført et vist antal moduler eller opnået et vist antal ECTS point. Der kom også et forslag om at oprette en portal, hvor borgere kan få oplysning om uddannelser, som kan tages som fjernstudier.

” Skal der skelnes mellem fjernstudier på Færøerne og uden for Færøerne? ”

Mikkeli, Finland, 22. November 2011

Social innovation for fremtiden

Deltagerdebatten var organiseret som en åben 'Fish bowl', hvor et udvalg af oplægsholderne sad i en cirkel og startede diskussionen med udgangspunkt i spørgsmål fra en moderator. Én stol var ledig og øvrige deltagere kunne sætte sig i cirklen, for at deltage i diskussion. Når det skete skulle en af de øvrige deltagere i 'Fish bowl' forlade cirklen. Diskussionen tog udgangspunkt i overskriften: *Looking forward to a socially innovated future – comments on the results of the seminar day.*

Deltagerne blev spurgt om, hvad der skulle til for at få hjælp fra og samarbejde med designere, gamers og IT virksomheder i forbindelse med opstarten af 'gaming line' i Ottova Opisto i Mikkeli. Deltagerne i 'Fish Bowl' mente, at det er vigtigt at finde fælles områder, hvor virksomheder har mulighed for et øget salg og for at få værditilvækst (value added) ved samarbejde med Ottova Opisto, universiteter eller andre uddannelsesinstitutioner. Det er vigtigt, at virksomheder i sådant samarbejde får et øget salg, bliver promoveret af skolen og underviserne og at deres produkter får øget 'kunstnerisk' værdi.

Ligeledes er det vigtigt at undervisningsinstitutionen gør sig klart, hvad målet er med samarbejde og hvad parterne (undervisningsinstitutionen, forskere, studerende og virksomheder) skal have ud af samarbejdet

Det blev fremført, at det er vanskeligt at tjene penge på at udvikle spil til undervisningsbrug. På den anden side kan eksisterende spil muligvis bruges i undervisningssammenhæng, da der godt kan være elementer i kommercielt udviklede spil, som kan anvendes til undervisning. Hvis undervisningsinstitutionerne gør opmærksom på disse overfor spiludviklere, kan det medvirke til at skabe et bedre kendskab

” Der er således tale om
'brain drain' og om 'human drain'
(mangel på arbejdskraft), når de unge
flytter væk fra regionen. ”

og en større interesse i forhold til at tilpasse disse spil til undervisning.

Mulighederne for at kommercielle virksomheder kan sponsorere universiteter og/eller uddannelse blev nævnt i diskussionen, og i den forbindelse at virksomheder generelt er mere villige til at sponsorere i forhold til egne og branchens behov, men i mindre grad i forhold til emner/områder, som har en mere generel samfundsmæssig betydning eller interesse.

En af de yngre deltagere mente at undervisere, som kommer fra de yngre generationer sandsynligvis har bedre forbindelser til gaming industrien og gamers. Derfor er de mindre tilbageholdende med at kontakte relevante personer eller virksomheder inden for gaming, f.eks. gennem sociale medier og sammen med disse at udvikle mindre projekter og spil, som kan have potentiale til at vokse på længere sigt.

Kiruna, Sverige, 27. februar 2012

Samarbejde om fjernuddannelse mellem erhvervsliv – universitet – region

Diskussionsspørgsmål for gruppearbejde i Kiruna var: Hvilke fordele og udfordringer ser gruppen i samarbejdet mellem erhvervsliv, universiteter og region i relation til fjernuddannelse?

Det unike og gode samarbejde mellem erhvervsliv,

universiteter og regionen i Kiruna (Lappland) blev fremhævet som et godt eksempel på, at der har været et godt samarbejde mellem universiteterne i regionen, og at lokale myndigheder har jævnlig og god kontakt med virksomhederne i området vedrørende deres behov. Ligeledes blev fremhævet det positive i at universiteterne i regionen har en strategi vedrørende udbud af net-baserede uddannelser, og at der i specielle og afgrænsede fagområder kan hentes lærere ind, som underviser pr. distance. Det blev desuden fremhævet, at det har været vigtigt at både erhvervsliv og uddannelsesinstitutioner i regionen tager udgangspunkt i "det gode liv" – hvad og hvordan er det.

Udfordringerne i Kiruna er bl.a. at selv om der er stor bredde i uddannelsesstilbudene, er der ikke nok mennesker. Der er således tale om 'brain drain' og om 'human drain' (mangel på arbejdskraft), når de unge flytter væk fra regionen. Ydermere er der mangel på boliger, hvilket gør det vanskeligt at finde noget at bo i, hvis man er tilflytter.

De lokale myndigheder har udfordringer med at dække uddannelsesbehovene, da de svinger meget. Man meget afhængige af minedriften i regionen samtidig med, at der er store udsving i behovet for ansatte. Arbejdslivet i området er mandsdomineret, hvilket gør det til noget af en udfordring at få flere kvinder ind i de mandsdominerede erhverv som f.eks. minedriften. Ligeledes er det en udfordring at der i højkonjunkturperioder, hvor det er let at få ar-

bejde, ikke er så mange, som ønsker at uddanne sig. Dermed kan det være vanskeligt at få nok studerende. I højkonjunkturperioder kan det også være vanskeligt for erhvervslivet at finde tid til at samarbejde med lokale myndigheder og/eller universiteter om uddannelse. Omvendt er det så i lavkonjunkturperioder, hvor der kan være problemer med at have råd til at uddanne sine medarbejdere. Og hele tiden er de store geografiske afstande i området en udfordring.

Húsavík, Island, 22. maj 2012

Udkantområder i 2017

I Húsavík var diskussionsspørgsmålet, som blev stillet til gruppearbejde: *Dream on..., how would you like to see the role and influence of ICT in education in rural areas in the year 2017?*

Nogle af de ønsker, som deltagerne havde vedrørende fremtiden:

- **Metode/didaktik** – udvikling af samarbejdsmetoder; online-pædagogik; på stedet-pædagogik og fokus på identificering af behov
- **Faciliteter** – der er behov for faciliteter; teknologi med god netadgang og boliger i udkantsområderne.
- **Økonomi** – alt er forbundet med penge, som kan være med til at udvikle/stimulere. Deltagerne diskuterede om pengene bør følge studenten eller institutionen? Der skal investeres i uddannelse og uddannelsesstilbuddene skal være en del af infrastrukturen

- **Arbejdspladser** – der skal skabes match mellem de kvalifikationer, som der er behov for, og de kvalifikationer som beboerne i området har. Motivation for at tage en uddannelse skal ses i relation til adgang til jobs
- **Lærere** – lærere skal være villige til at lære sig at bruge teknologien som pædagogisk værktøj
- **Målgrupperne** skal både være studenter og lærere
- **Fleksibilitet** – der skal være fleksibilitet i systemet, hos lærere, hos studenter/de lærende, i teknologien, på arbejdspladserne og i organisationerne
- **Teknologi** – det er nødvendigt, at der er adgang til en god teknologisk infrastruktur

Kautokeino, Norge, 17. september 2012

Hvordan "levere" uddannelse til voksne?

I Kautokeino var diskussionsspørgsmålene, som blev stillet til gruppearbejde:

- 1 På hvilke måder bør uddannelse «leveres» for at nå frem til den som har behov for uddannelsen?
- 2 Hvordan kan de nordiske lande samarbejde om uddannelsesstilbud (net-studier, udveksling, stipendier) for at skabe god udvikling i de nordligste områder i Norden?

AD 1:

For at nå frem til den enkelte er det nødvendigt at kende deres behov og baggrund - alder, erhverv,

uddannelse. Det er ofte således at "not one size fits for all". Det er behov for individuelle tilpasninger og fleksibilitet.

De geografiske forhold i en region har lige som erhvervsstrukturen stor betydning. Det er også nødvendigt at tage hensyn til IT kompetencer hos kommende net-studenter – og hos underviserne. IT kompetencerne skal hele tiden forbedres, men med dagens brugervenlige udstyr og software er hindringerne blevet mindre.

Studiet/kurset skal opbygges så det opfattes som meningsfyldt og nyttigt af de studerende. Det er også vigtigt, at de studerende føler sig som en gruppe (socialt), som de hører til og forpligter sig overfor.

Ad 2:

Et nordisk samarbejde om uddannelsesstilbud, som kan være med til at skabe udvikling i udkantsområderne, kan fremmes ved bl.a. udveksling af erfaringer og ved, at relevante parter mødes. I samarbejdet kan man undersøge, hvad hver især gør og hvad der er unikt og hvilke fælles udfordringer man har og lære af hinandens erfaringer. Hvis man skal udvikle konkrete uddannelsesstilbud, kan der dog være langt fra at holde et møde til at nå til en faktisk implementering af f.eks. fælles uddannelsesstilbud. Økonomiske ressourcer og tilgang til projektmidler har derfor stor betydning.

Der kan også være administrative og tekniske forhindringer forbundet med at udbyde én og samme uddannelse i flere nordiske lande, bl.a. fordi uddannelsessystemerne er forskellige (ects, brugerbetaling m.m.) og fordi de administrative rutiner m.m. er forskellige i de forskellige lande.

10 Avslutning

DE NORDISKE LAND har alle et høyt utdanningsnivå sett i en internasjonal målestokk. Det satses på å nå ut med utdanningstilbud til alle lag av befolkningen og til alle regioner i det enkelte land.

Virkemidlene er mange, og noe forskjellige fra land til land. Felles for alle landene er at staten og offentlige organer på flere nivåer bidrar gjennom utdanningsinstitusjoner og rettigheter til utdanning. Offentlige voksenopplæringssentra og studiesentra er bygd opp i flere land, og de er en avgjørende faktor i mange utkantsområder. Et godt eksempel er voksenopplæringssenteret VUC Sønderjylland, som har en omfattende aktivitet.

I tillegg til offentlige aktører er det private utdanningstilbydere, som for eksempel private nettskoler i Norge. De når ut med nettbaserte studier til både urbane og rurale strøk, og ut over landets grenser for den saks skyld. Eneste hinder vil være manglende internettforbindelse.

Mange steder er også bedrifter aktive medspillere for å tilby utdanning som det lokale næringslivet har behov for, slik som det gjøres for eksempel i Kiruna i Sverige. Partene i arbeidslivet er også viktige aktører, for eksempel gjennom utdanningssentra, slik som FA (Education and Training Service Centre) i Island.

Metoder og verktøy er fortsatt ganske tradisjonelle i voksnes læring i Norden, men det er en økende oppmerksomhet rundt fjernundervisning og IKT som verktøy for å skape sted- og tid-uavhengige utdanningstilbud for voksne. Med slike tilbud blir geografisk avstand ingen hindring for utdanning, og med de nyeste verktøy på nettet er det også gode muligheter for „sosialt“ samvær i læringsprosessen. Det drives utviklingsarbeid på dette feltet i de fleste nordiske land.

Utgangspunktet for Distansnettverket da vi tog opp temaet „Utdanning skaper utvikling i utkantene“ var at utdanning er en av de aller viktigste faktorene for å utvikle og styrke lokalsamfunnene i områder som ligger langt fra vekstområdene i det enkelte nordiske land. Utkantsområder eller ytterkanter har alltid hatt store kommunikasjonsmessige

utfordringer, samt at det har vært ”hjerneflukt“ fra områdene ved at unge med utdanning flytter ut, slik som for eksempel skjer på Færøyene. På den annen side vil ofte utkantsområder ha store naturressurser og viktige nasjonale produksjoner, som fiskeri, fiskeoppdrett, gruvedrift, vannkraftproduksjon, oljevirksomhet, reindrift, jordbruk, skogbruk. IKT og omfattende teknologiutvikling gir utkantene nye muligheter i dag. Samtidig er dagens arbeidsliv ofte kunnskapskrevende, og det trengs godt kvalifiserte ansatte. Det er store behov for omskolering og videreutdanning. Utdanning er og blir en avgjørende faktor for ytterkantene. Samtidig tar vi med oss doktorand Anna Edvardsdottirs ord om at kvinnene ofte er limet i lokalsamfunnet. I sin forskning har hun funnet belegg for at mange kvinner reiser dersom det er makt-ubalanse i lokalsamfunnet i menns favør.

En likestilt kultur vil kanskje være like viktig som utdanningsnivå i framtidens utkanter i Norden. Mange tegn tyder på at likestillingen gjør inntog på stadig nye felt.

Det skjer mange og raske endringer over hele Norden. Det som i dag regnes som utkant kan like gjerne være et sentralt strøk om ti eller femti år. Det som i dag er en lite attraktiv kommune, kan bli et drømmested om en generasjon.

De nordiske land har et sammenfallende syn på utdanningens betydning. De har også sin beliggenhet felles – det meste er nord.

*Vinterens flammehimmel,
sommernattens solmirakel.
Gå mot vinden. Klyv berg.
Se mot nord.
Ofte.*

Fra Rolf Jakobsens dikt Nord

I dette bilag ligger
programmerne for de seks symposier.

8. marts 2011, Hotel Rudkøbing Skudehavn

Uddannelse skaber udvikling
- en alternativ konference om at tiltrække og
fastholde social kapital i udkantsområderne
gennem bevidst satsning på uddannelse

9.30 Velkomst og introduktion til dagen
af formand i FLUID Jørgen Grubbe

9.40 Åbningstale af Regionsformand Carl Holst.
Hvilke initiativer tages der og ønskes der fra
Regionens side for at sikre udviklingen af
regionens yderområder

10.00 Erfaringer med regionale lærecentre i Sverige.
Sture Karlsson fra Åre LärCentrum fortæller
om hvordan Lärcentren har påvirket Åre
positivt på mange områder. De har udviklet
deres egne uddannelser som udbydes i Åre
og Sture vil berette om den udviklingsrejse
de har været igennem.

10.45 Kaffe

**11.00 Research and Education Centres in rural
Iceland -looking back over a decade**
Around the turn of the century, regional
networks and centres that serve education and
training outside the capital area were established
throughout Iceland. The impetus came
from the local people and was supported by
local politicians and parliamentarians who
saw the growing need in rural areas for more
education and training, as well as for
diversification in employment possibilities and
cultural activities. Now the results are being
evaluated and the centres restructured based
on past experience. Rögnvaldur Ólafsson fra
University of Iceland tells us all about it

11.45 Universitet som motor for udvikling
Paul Nijbakker from Kemi-Tornio University
of Applied Sciences in Finland fortæller om
hvordan universitetet spiller en rolle i at sørge
for at man også i de fjerneste dele af Lapland
kan tage en videregående uddannelse.

12.30 Frokost

**13.15 Erfaringer fra Norge vedrørende uddannelse
af beboere med svage faglige kompetencer.**
Gudrun Ellingson fra studiecenter Dalene/
Egernesund fortæller om initiativerne og de
udfordringer de giver i regionen.

14.00 Tre korte præsentationer af lovende initiativer
1. Ebbe Lund fra SUS - Sydfynsk Udviklings
Selskab fortæller om Fremtidsfabrikken,

2. Henrik Flygere fra VUC Sønderjylland fortæller
om hvordan de igennem de seneste 10 år har
udviklet en del uddannelsestiltag, der skal sikre,
at det er muligt at modtage et kvalificeret
uddannelsestilbud i yderkantsområder. De
væsentligste tiltag er fjernundervisning via en
fjernundervisningsplatform www.vuc.nu og
gennem parallel undervisning, hvor en lærer
underviser to hold på hver sin lokation. Begge
tiltag foregår via internettet og digitalt. Derud
over råder VUC Sønderjylland over to trailere,
der er udstyret med 24 digitale arbejdspladser til
brug for undervisning på virksomheder.

3. Arvid Stuck fra JobInvest fortæller om
hvordan de arbejder med tiltrækning af
højtuddannede til yderkantområderne.

14.30 Parallel workshops

Symposiets deltagere bliver opdelt i 3 paral-
lelle workshops. I hver workshop, der ledes af
en moderator, skal deltagerne med udgangs-
punkt i de initiativer og tiltag der er blevet
præsenteret i løbet af formiddagen diskutere,
og komme med forslag til, hvilke initiativer,
der kan overføres til egne regioner, byer eller
organisationer.

15.15 Panel med oplægsholderne

Som afslutning på dagen giver workshop-
moderatorerne et kort oplæg fra hver gruppe
om de forslag og ideer, der er kommet ud af
arbejdet. Herefter giver panelet og de andre
deltagere feed back og kommer med supple-
rende ideer.

16.00 Slut på symposiet

**21 September 2011,
Nordic House, Torshavn, Færøylene**

HOW DISTANCE LEARNING AND EDUCATION
CAN ENABLE DEVELOPMENT IN REMOTE AREAS
- Challenges and approaches in the Faroes

Programme

09.15-09.45 Welcome NVL.

Helena Dam á Neystabø,
Minister of Culture and Education

09.45-10.30

Social learning – challenges and opportunities

Alastair Creelman, Distance Learning Coordinator and
Project leader, University of Linnaeus, Sweden

10.30-10.50 Break

10.50-11.35

Research and Education Centres in rural Iceland – looking back over a decade

Rögnvaldur Ólafsson, director of the Institute of
Research Centres, University of Iceland

11.35-12.00

Local schools – an arena for regional development

Torhild Slåtto, executive director of Norwegian
Association for Distance and Flexible Education

12.00-13.00 Lunch

13.00-13.20

Challenges in engaging participants remotely when using team-based learning simulations

Ólavur Ellefsen, CEO Simprentis

13.20-13.40

Experiences regarding distance learning and education in the Faroes

Hannes Gislason, PhD., professor, IT and Communica-
tion, Faculty of Science and Technology, University of
Faroe Islands, Páll Isholm, managing director, Faroes
Business School, Aina L. Knudsen, Programme Manager,
Part Time Programmes, Faroes Business School

13.40-13.50

Introduction to workshops,

Theme: From strategy to implementation.

Based on presentations: How can we further distance
education and learning in the Faroes?

13.50-14.30 Workshops

14.30-14.50 Break

14.50-15.50 Workshops continued

15.50-16.30 Plenum – conclusions on workshops

Language: Main language Scandinavian (Swedish,
Norwegian, and/or Danish), but two presentations
will be held in English.

**22 November 2011,
Otava Opisto, Mikkeli, Finland**

GAME-EXPERIENCE
In Otava Opisto in Mikkeli and in Adobe Connect:
[http:// otavanopisto.adobeconnect.com/gameexp/](http://otavanopisto.adobeconnect.com/gameexp/)

08.30-08.50

Orientation and practice of the seminar
Mauri Laakso

08.50-09.20

Game experience in video games
Jari Takatalo, Helsinki University

09.20-09.50

Theatre in SL in internation co-operation
Petri Lounaskorpi - Konnevesi Hight School

09.50-10.20

Quest Atlantis - Learning content and Values in 3D
Alex Makosz, Toronto University - Adobe Connect

10.20-11.05

Critical view of game learning
Thomas Henriksen, University of Copenhagen and
Timo Lainema, University of Turku, Adobe Connect

11.05-11.35

**The possibioities new social media for
learning offerings in rural areas**
Hróbjartur Árnason, Adult Education,
University of Iceland.

11.30-12.15 Lunch

12.15-13.00

**Narrative framework of the role play
games and learning**
JTomas Harviainen, Tampere University and
Turku University

13.00-13.45

**From game-school to common schools game
experience in practise**
Malik Hyltoft, Osted free og efterskole - Adobe Connect

13.45-14.15 Coffee Break

14.15-15.00

**Game learning social and epistemic
practice in Österkovs Efterschool**
Mads Lunaus, Östersko Efterskole Hobro Denmark -
Video

15.00-15.30

**Heureka's Larp - Learning in innovative
science environment**
Mikko Meriläinen, Helsinki University

15.30-16.30

**Comments of the results of the seminar day -
Discussion**
Comments: Hróbjartur Árnason, University of Iceland
The Host of the discussion: Mauri Laakso

**27 februari 2012,
Lapplands kommunalförbund,
Kiruna, Sverige**

WWW
Distansutbildning som verktyg för
tillväxt i nordligaste Sverige!

Program

9.00

Registrering samt kaffe

9.30

Inledning, NVL-DISTANS, Torhild Slåtto

9.40 – 12.00

“Hur vi arbetar med flexibel utbildning/
distansutbildning i nordligaste Sverige”

Inspel från: Lennart Andersson LKF
(Lapplands kommunalförbund)
Karin Simu och Mats Lindell,
Luleå tekniska universitet
Hanna Niia, LKAB,
distansstudent som nu arbetar på hemorten

12.00-13.00

Lunch, hotell Ferrum

13.00 - 15.30

forts. från förmiddagen

The possibilities new social media offer for
learning offerings in rural areas
Hróbjartur Árnason
Assistant Professor: Adult and Continuing Education
Program Director: Adult learning / Adult Education /
Human Resource Management
University of Iceland

Anna Norberg, Umeå universitet
Susanna Lörstrand Unga, Umeå universitet
“What we know about the effect of education
on rural development”
Anna Guðrún Edvardsdóttir,
doktorand vid Islands universitet

Gruppdiskussioner

15.30

Avslutning och kaffe

**22 May 2012,
Framsýnarsalnum, Husavik, Island**

Distance Learning and Education
- Supporting rural Development,
the Icelandic Context

09:30 Registration / coffee

10:00 Welcome,
Sigrún Kristín Magnúsdóttir, NVL,
Bergur Elías Ágústsson Husavik

10:15 Udfordringer i udkantsområder,
Helena Eydís Ingólfssdóttir,
Husavik Academic Centre

10:45 Break

**11:05 Blended Learning as a Tool for
Creating Growth in Northernmost Sweden,**
Lennart Andersson,
Lapplands kommunalförbund

11:45 Group work: Let's map the challenges:
What challenges have moved you?
How do the challenges of rural development
look from your educational point of view?

12:10 Report from group work

12:30 Lunch

13:15 Digital Didactic Designs,
Roland Hachmann,
University College South Denmark

13:55 Three Practice examples in Iceland:
Sólveig Lilja Snæbjörnsdóttir
Providing Lifelong Learning from a Distance,
Framvegis,
Hermann Tómasson
Online education in VMA. Then and Now
Eygló Björnsdóttir
Do we need more flexibility?
Distance learning in the University of Akureyri

14:40 Group work and coffee: Dream on...,
how would you like to see the role and influence
of ICT in education in rural areas in the year 2017?

15:10 Report from group work

**15:30 Arnór Guðmundsson, Ministry of Education,
Science and Culture: Towards a New Icelandic
Policy for Distance Learning**

16:00 Summary
by moderator Hróbjartur Árnason,
University of Iceland

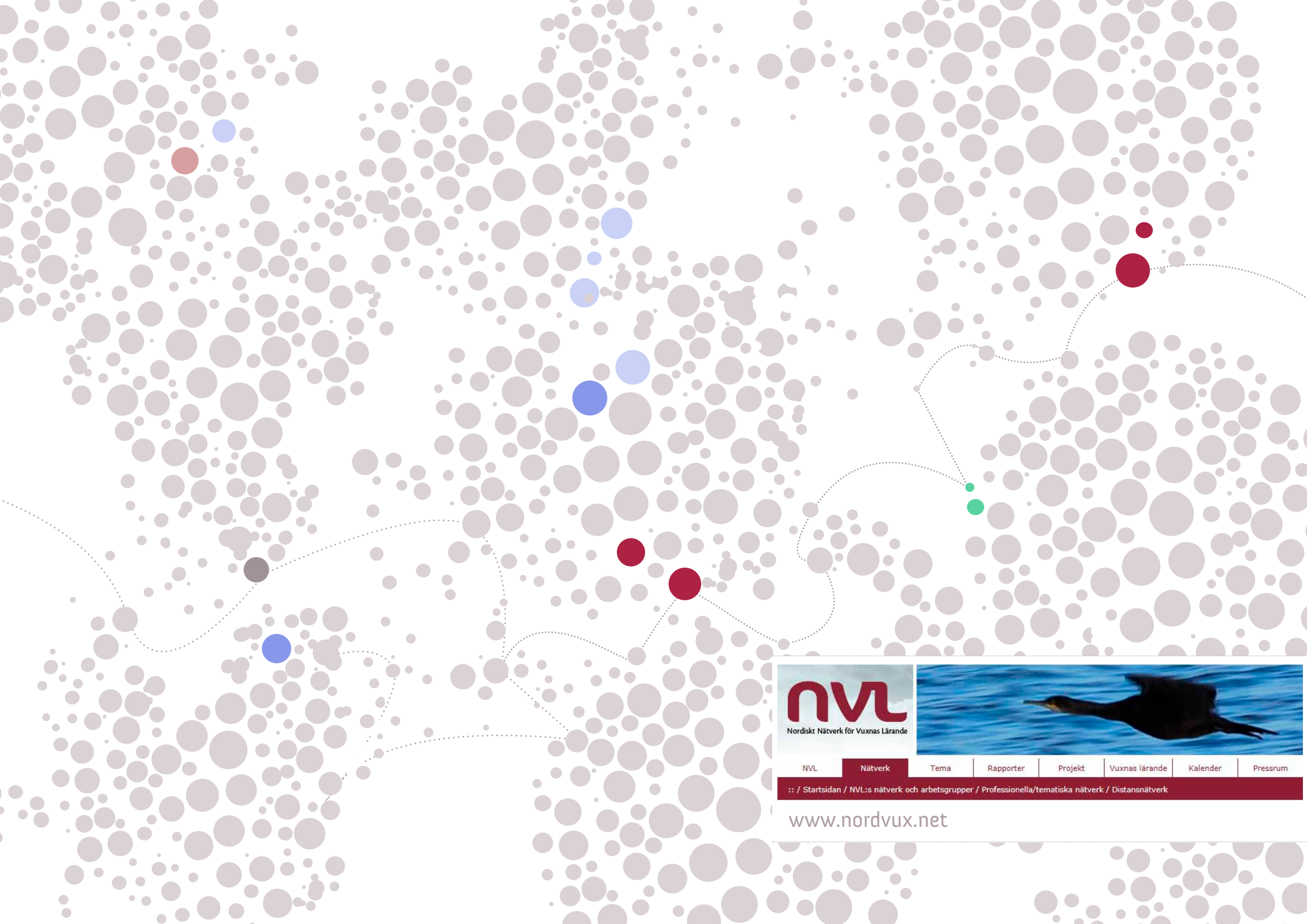
**17. september 2012,
Samisk høgskole/Sami allaskuvla,
Kautokeino, Norge**

Utdanning – en nøkkel til utvikling i Nord

- 10.00** Rektor Jelena Porsanger ønsker **VELKOMMEN** til Sámi allaskuvla
Sigrún Kristín Magnúsdóttir, koordinator, NVL:
Kort om nordisk samarbeid i NVL
- 10.20** Professor Svein D Mathiesen, UArctic EALÁT Institute, International Centre for Reindeer Husbandry: **Utdanning - næringsdrift – klimaendringer for urfolk i de arktiske områdene**
- 10.50** Kaffepause
- 11.00** Førstelektor Mariann Solberg, Universitetet i Tromsø: **Hvordan tilby høyere utdanning av god kvalitet til voksne i et tynt befolket område?**
- 11.30** Lunsj
- 12.15** Førstelektor Mathis Bongo og student Johan Aslak Siri: **Erfaringsbasert kunnskap møter skolekunnskap og forskning. Nettstudium i reindrift**

- 12.45** Nettlærer Eva-Lisa Siggemo fra Kuttainen (Kiruna): **Utdanning og jobb fullt mulig 20 mil fra kommunesenteret helt nord i Sverige**
- 13.15** Koordinator for lærerutdanningene Inger Ellen Eira Gaup, Kristine Nystad og Inger Marie G. Eira: **Samisk lærerutdanning i ny form på Samisk høgskole**
- 14.00** Kaffepause
- 14.15** Gruppearbeid, spørsmålsstillinger:
1. Hvilke måter bør utdanning «leveres» på - for å nå fram til den som trenger utdanningen?
2. Hvordan kan nordiske land samarbeide om utdanningstilbud (nettstudier, utveksling, stipendier, osv.?) for å skape god utvikling i nordområdene?
- 15.45** Oppsummering av gruppearbeid v/Jørgen Grubbe, NVL
- 16.15** Studiebesøk

Nordiskt Nätverk för Vuxnas Lärande

NVL

Nätverk

Tema

Rapporter

Projekt

Vuxnas lärande

Kalender

Pressrum

[:: / Startsidan](#) / [NVL:s nätverk och arbetsgrupper](#) / [Professionella/tematiska nätverk](#) / [Distansnätverk](#)

www.nordvux.net